

Amanda Ulldemolins Subirats, *La llengua estàndard a les comarques centrals del domini lingüístic català*, Castelló de la Plana, Universitat Jaume I / Fundació Germà Colón, 2022, 219 p., ISBN 978-84-18432-92-7.

L'àrea per on s'estén el tortosí com a centre de la catalanofonia o, si es vol, dels Països Catalans, és una de les més interessants des del punt de vista lingüístic i, també, sociolingüístic. El dialecte tradicional de la zona ha estat considerat ara part del català occidental, ara part del valencià septentrional. A més a més, la partió política que ressegueix la ratlla del riu Sénia fa que uns pobles quedin sota administració catalana i, uns altres, sota administració valenciana. Amanda Ulldemolins Subirats s'ha endinsat en la complexitat d'aquest punt axial del domini lingüístic i ha analitzat la penetració dels dos estàndards planificats —el català i el valencià— en les escoles de primària dels pobles de les dues ribes del Sénia. O dit altrament: ha estudiat fins a quin punt el tortosí —fins i tot les formes pròpies del dialecte que les normatives de l'IEC i l'AVL recullen— suporta l'embat de les formes barcelonines i valencianes. La hipòtesi de partida és que les formes tradicionals que no coincideixen amb els respectius estàndards són substituïdes, progressivament, per les respectives formes planificades.

El volum —d'una redacció acurada i d'una factura editorial excel·lent, amb imatges i mapes de color— es divideix en cinc capítols. A primer cop d'ull, són d'extensió molt desigual, però llur contingut ho justifica.

En primer lloc, l'autora ofereix una breu introducció (p. 9-18) en què exposa els objectius, els mètodes i les hipòtesis del treball. Així, hi explica que s'ha procedit a partir d'enregistraments a les classes de català i de ciències naturals de primer de primària de les escoles de la Mancomunitat del Sénia. A més a més, s'han passat qüestionaris als professors i als estudiants i s'han analitzat els llibres de text que empren a l'aula. Tot aquest material és el corpus base de l'anàlisi central del llibre. El resultat són 1.647 minuts de discurs oral, 416 enquestes a alumnes i 29 a mestres. És una llàstima, tanmateix, no saber la LI tant d'alumnes com d'ensenyants —només la procedència

geogràfica d'aquests darrers—, una dada que sens dubte hauria aportat més informació de caràcter sociolingüístic. Igualment, hauria estat molt útil disposar, potser en annex, dels qüestionaris complets que es passaren tant als docents com als alumnes.

En segon lloc, es contextualitza l'àrea d'estudi: el Sénia (p. 19-40). En aquest capítol es parla d'aspectes demogràfics, econòmics, de relacions intercomarcals i, és clar, de la comunitat de parla tortosina, el model de llengua en l'ensenyament i la filiació del tortosí. Possiblement, una descripció del dialecte hauria alleugerit una part de la redacció del capítol 3, el següent. En efecte, en aquest capítol s'analitzen les dades de manera sistemàtica, dividides en tres nivells: fonètica, morfologia i lèxic (p. 41-188). És, per contingut i per extensió, el cos principal del treball. Per a cada element estudiat, els resultats s'exposen de la mateixa manera. Primerament, es descriu quina és la forma clàssica del tortosí, i quines formes dels estàndards català i valencià s'hi troben en competència. Per exemple, el mot *espill* en competència amb el «català» *mirall*, o la forma *jo canto*, en competència amb la «valenciana» *jo cante*. A continuació, es fa referència als resultats tant dels professors com dels alumnes de cada una de les bandes del Sénia, fent èmfasi, doncs, en la diferència entre escoles que reben influència de l'estàndard català i escoles que la reben del valencià. Una descripció del tortosí en el capítol anterior, o almenys una síntesi dels trets estudiats i una taula que els resumís a l'encapçalament, n'hauria facilitat la lectura. També és veritat que, en aquest cas, s'hauria empitjorat la possibilitat de llegir (o rellegir) el treball de manera no lineal, fent-hi consultes concretes.

En darrer lloc, l'autora ofereix unes conclusions generals del treball (p. 189-203) i, al final, Ulldemolins presenta encara un darrer capítol titulat «Transferència del coneixement» (p. 205-209). Més enllà del títol, aquest capítol ofereix dues taules utilíssimes. En la primera es presenten als mestres del Sénia els trets lingüístics tortosins que formen part de l'estàndard, i que poden allunyar-se de la forma majoritària a Barcelona o a València, acompanyats d'algunes observacions. En la segona, es recullen doblats lèxics en els quals la forma tortosina és igualment admesa per la normativa, com per exemple *burro*, *coa*, *rabosa* o *temor*. Aquestes taules, que sens dubte són útils per al propòsit de l'autora, són també una eina interessantíssima per a l'acadèmic que s'interessi en la polimorfia de la llengua estàndard.

El llibre d'Ulldemolins Subirats és, doncs, una aportació de primer nivell a l'estudi de la implantació de l'estàndard a una àrea dialectal concreta que, a més a més, coincideix amb una cruïlla tan interessant com el centre del domini lingüístic. No és estrany, aleshores, que el jurat del IV Premi Germà Colón d'Estudis Filològics atorgués el premi a aquest treball.

Finalment, voldria fer una darrera reflexió que potser no té a veure directament amb el contingut del llibre, però que, tanmateix, pot ser d'interès. Si l'estàndard i les normatives de l'IEC i l'AVL avalen tot de formes tortosines clàssiques, per què no es fan servir de manera sistemàtica a l'ensenyament? Que els llibres de text estiguin pensats —i editats— des de Barcelona i des de València, sens dubte que hi té prou a veure. Però el pes de la responsabilitat recau en els models de llengua, que són els docents. I aquests sovint estan imbuïts d'ideologies o de prejudicis en contra de la seva varietat dialectal. Al volum n'hi ha uns quants exemples, com ara la mestra valenciana que creu incorrecte no pronunciar la erra final: «Pronuncio la erre perquè no està admés fer-ho sense, com ho fem natros» (p. 69), o encara una altra docent que diu: «jo dic *xocolate*, però escric *xocolata*. És així com està als llibres de text. Me passa lo mateix en *meua* i *meva*» (p. 89); també hi ha dubtes o vacil·lacions, en fi, inseguretats lingüístiques, com en la mestra que es demana si «lo plural de *jove* [és] *joves* o *jóvens*» (p. 79). L'exemple més clar d'inseguretat lingüística és sens dubte el següent: «*Coa* és [una paraula] correcta? A vegades m'autocorrijo i igual ho estic dient bé, però com que no ho sabem...» (p. 159). «Com que no ho sabem...» és, potser, la clau de tot plegat. El desconeixement de la normativa, de l'estàndard i de la realitat dialectal per part dels docents del país és un dels elements que potser duen a menystenir-lo en la difusió escolar de la llengua. Si és així, i si com a comunitat lingüística volem preservar els dialectes —que és el mateix que dir que volem salvar la llengua—, caldria formar els joves mestres en sociolingüística, en dialectologia, en sensibilitat lingüística. Mentrestant, treballs com el d'Ulldemolins posen llum a una petita parcel·la del país, i obren camí —un camí interessant— per a qui el vulgui fressar darrere seu.

ELOI BELLÉS

Universitat de Barcelona

ebelles@ub.edu

ORCID 0000-0002-1902-1827